

Václav Pižl sedmdesátiletý

Dne 11. dubna letošního roku oslavil sedmdesátiny doc. RNDr. Václav Pižl, CSc., půdní zoolog, jehož jméno je mezi odbornou veřejností spojováno především se studiem žížal, kterým se věnuje po většinu profesní kariéry. Jako rodák ze severočeského Děčína už od dětství rád poznával přírodu. K entomologii se dostal, jak vzpomíná, tak trochu náhodou, když se na základní škole učitelka zeptala žáků, kdo ví, co to je entomologie. Za správnou odpověď mu bylo za odměnu umožněno navštívit entomologické oddělení Národního muzea v Praze. To jej nasměrovalo do dalších let, kdy už na gymnáziu v Děčíně se jeho zájem o hmyz významně prohloubil. Začal sbírat brouky a z okolí vrchu Růžák (národní přírodní rezervace Růžák leží v jejíž nejjižnějším výběžku národního parku České Švýcarsko) i z dalších lokalit v Labských pískovcích shromáždil řadu údajů o výskytu významných nebo málo známých brouků. Výsledky pozorování a sběrů čeledi kovaříkovití (Elateridae) ještě jako student zveřejnil hned ve dvou publikacích. Zhruba v těch letech jsem se s Václavem poprvé setkal. Bylo to ve Stráži nad Nežárkou, v létě 1977 v rámci letního soustředění účastníků tehdy významné přírodovědecké a ekologické soutěže Natura Semper Viva, předchůdce dnešní Středoškolské odborné činnosti. Soutěž měla ve své podstatě svobodný rámec a zaměřovala se na odborné studentské práce z nejrůznějších oblastí ekologie a biologie. S obdivem jsem s ním diskutoval o kovařících, kterým jsem se také věnoval a o kterých měl Václav z mého pohledu již velký přehled. V „Natuře“ v té době už řešil daleko více ekologicky zaměřená témata, jako byla např. společenstva koprofágních brouků na pastvinách.

Hlubší zájem o entomologii pak dále rozvíjel v rámci vysokoškolských studií na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V diplomové práci se věnoval epigeický aktivním broukům Mokřých luk u Třeboně v rámci rozsáhlé studie zamě-

řené na tyto význačné biotopy v Třeboňské pánvi. Jeho výsledky se posléze staly součástí souborné studie editované našimi předními botaniky Janem Jeníkem a Janem Květem a publikované v r. 1983. Od studentských let jsme se mýjeli až do počátku 80. let. V závěru mých studií, během prázdninové stáže v r. 1980 u Josefa Ruska v Praze, kdy ještě v rámci Laboratoře půdní biologie tehdejšího Ústavu krajinné ekologie Československé akademie věd pracoval v prostorách Přírodovědecké fakulty v budově ve Viničné ulici, mi Rusek ukázal pohlednici od Václava. Posílal pozdravy z Bulharska, kam se spolu s kolegy – absolventy Univerzity Karlovy – vydal po ukončení studií během „posledních“ prázdnin. Pamatuji si, že na okraji pohlednice byla připsána poznámka „Na žížaly nezapomínám“. J. Rusek mi vysvětlil, že Václav bude po absolvování vojenské služby pracovat v jeho týmu a že se bude věnovat žížalám. Po roce, při mém dalším krátkém pobytu (opět letní studentské stáži) již v Českých Budějovicích, jsem od kolegů mikrobiologů z Laboratoře půdní biologie dostal informaci, že přijede nějaký Václav Pižl a že bude dělat žížaly! Pro ně to znělo téměř jako exotické téma. Krátce nato se dostavil, což bylo naše v pořadí druhé setkání. Na ubytovně, kterou jsme všichni sdíleli s Františkem Marcem – tehdy začínajícím pracovníkem Entomologického ústavu současného Biologického centra Akademie věd ČR (BC AV ČR) v Českých Budějovicích. František navrhl připítek na uvítanou. Pamatuji si, že Václav pohotově vyndal ze zavazadel podlouhlou krabici na separátové kartičky (již základ kartoteky publikací o žížalách), kde byl volný prostor za kartičkami šikově zafixován sklenicí Napoleonkou. Při nástupu do tehdejší Laboratoře půdní biologie zkrátka nic nezanedbal a byl připraven po všech stránkách.

Od počátku svého působení na akademickém pracovišti – v Laboratoři půdní biologie Ústavu krajinné ekologie ČSAV

1 Z terénních výzkumů v Polsku v září 2017. Václav Pižl (vpravo) tradičně spolu s kolegy Josefem Starým (uprostřed) a Josefem Jerhotem (vlevo)

2 Vášeň fotografování. V. Pižl (vpravo) s Janem Frouzem při pořizování záběrů pochodující linie mravenců rodu *Atta*. Brazílie, Sao Paulo, Butantan, 24. srpna 2008

3 Podobnost čistě náhodná. Robert Koch a Václav Pižl. Snímky K. Tajovského

jako vědecký aspirant v letech 1983–86, od r. 1986 v Ústavu půdní biologie (nyní Ústav půdní biologie a biogeochemie BC AV ČR) jako vědecký asistent a později vědecký pracovník – se intenzivně a důsledně věnoval studiu žížalovitých (Lumbricidae). V rámci vědecké aspirantury (tehdejší ekvivalent doktorského studia) vypracoval téma Ekologie žížal v ovocnářské oblasti jižních Čech. V práci se zabýval nejen složením společenstev žížalovitých v agrocenózách nebo vlivem herbicidů na žížaly, ale detailně věnoval pozornost i dalším aspektům jejich ekologie a potravní biologie. Studoval např. rovněž parazitaci žížal hromadinkami (Gregarinasina), třídou prvoků ze skupiny výtrusovci (Apicomplexa). V letech 1992–93 absolvoval studijní pobyt na Svobodné univerzitě v Bruselu, kde se zabýval zejména vlivem znečištění městského prostředí na žížaly, zkoumal obsah těžkých kovů v žížalách a v půdách městských ekosystémů. V průběhu let absolvoval krátkodobé pobyty v řadě zahraničních institucí, kde rozvíjel spolupráci se specialisty na žížalovité i další zástupce půdní fauny. Jeho aktivity souvisejí i s účastí na mezinárodních konferencích, ať už věnovaných pouze žížalám, nebo obecněji otázkám půdní zoologie a ekologie, přičemž na organizaci některých z nich se také spolupodílel.

Své poznatky o fauně žížalovitých na našem území zúročil v r. 2002 v monografii Žížaly České republiky, která vyšla tiskem jako suplementum Sborníku Přírodovědného klubu v Uherském Hradišti. Čtenáři Živy měli možnost se seznámit s Václavem Pižlem, resp. jeho žížalami, např. v přehledovém článku o stavbě těla žížal (1996, 2: 88–90) nebo o unikátní, z našeho území popsané a u nás nejdelší žížale (při šířce těla 4–6 mm dosahuje délky až 60 cm), systematiky nyní uváděné pod jménem *Vindoboscolex hrabei* (2015, 5: 236–239).

V letech 1993–98 byl Václav zástupcem ředitele Ústavu půdní biologie a od r. 1998 až do r. 2017 na pozici ředitele. Jeho devatenáctileté působení bylo svým způsobem z hlediska časového trvání výjimečné napříč akademickými pracovišti. Návaznost funkčních období mu totiž umožnily na jedné straně změny ve struktuře biologických pracovišť v Českých Budějovicích, kdy původně samostatné biologické ústavy, na počátku sdružené v Jihočeském biologickém centru, se staly součástí Biologického centra AV ČR, na druhé straně dlouhodobé působení souvisejelo s jeho zodpovědným přístupem k vedení ústavu. Po celá léta jako ředitel koordinoval činnost pracoviště, aktivně se zasazoval o rozvoj půdní biologie, byl spoluorganizátorem střeoevropských workshopů půdní zoologie pravidelně probíhajících jako Central European Workshop on Soil Zoology.

V průběhu let pracoval v řadě funkcí ve vědeckých orgánech a společnostech, byl tajemníkem českého národního komitétu SCOPE (Scientific Committee of Problems of the Environment), členem oborových komisí a oborových a vědeckých rad, léta zastával pozici předsedy České zoologické společnosti.

Vedle žíal se druhou srdeční záležitostí pro Václava stalo fotografování, konkrétně

makrofotografie (např. obr. na 2. str. obálky). Sám připomíná, že fotografovat začal již dávno: „Ale až má první digitální zrcadlovka (Nikon D70) mi umožnila dokumentovat svět hmyzu a skrytou krásu detailů, které jsem dosud jen tiše obdivoval při toulkách přírodou. Od té doby se fotografování stalo mým největším koníčkem.“ Ačkoli nepořádá velké výstavy svých fotografií, o zážitky se rád dělí na webové

stránce (<https://www.vaclavpizl.cz/galerie/cesko/>), kde je možné vidět, které všechny, a to nejen biologické, objekty objevuje a zachycuje.

Přejeme Václavu Pižlovi hodně zdraví do dalšího bádání spojeného s žízálami a také hodně dobrých fotografických objektů nejen z říše bezobratlých i skvělých snímků dokumentujících krásu života a světa kolem nás.

Jan Andreska

Laudatio Lubomír Hanel sedmdesátiletý

Prof. RNDr. Lubomír Hanel, CSc., se narodil 3. srpna 1956 v Praze a už odmala tíhl k přírodě, zejména ho lákalo vodní prostředí a zde žijící živočichové. Logicky se záhy stal akvaristou a doma se tak postupně zvyšoval počet nádrží. Na studiích na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy si vybral k diplomové práci ichtyologické téma a stal se žákem prof. Oty Olivy, který výrazně ovlivnil jeho vědeckou kariéru (blíže o prof. Olivovi v Živě 2013, 6: CXX–CXXI). Byl jeho oblíbeným studentem, takže mu O. Oliva dokonce odkázal v pozůstalosti

1 Lubomír Hanel s dcerou Janou při cestách po Austrálii. O svých zážitcích se podělili v článcích v Živě o národních parcích Uluru-Kata Tjuta a Fitzroy Island.

i celou svou vědeckou knihovnu. I jeho další odborný růst a vědecké zaměření se týkaly hlavně ryb. V r. 1980 na katedře zoologie PřF UK získal doktorát a později i tehdejší titul kandidáta věd. Po ukončení univerzitního studia ještě dva roky absolvoval studijní pobyty na katedře genetiky a katedře zoologie PřF Univerzity Karlovy

v Praze. V r. 2003 se habilitoval na PřF Univerzity Komenského v Bratislavě a profesuru pro obor ekologie obdržel na pražské České zemědělské univerzitě v r. 2006.

Po úrazu při oblíbeném volejbale se seznámil v Rehabilitačním ústavu v Kladrucech se svou budoucí manželkou Marií, která zde pracovala jako zdravotní sestra. Ta se stala jeho celoživotní oporou. Opouští rodnou Prahu, stěhuje se za ní do Kladru u Vlašimi a postupně se seznamuje s regionem Podblanicka a jeho přírodními krásami.

Nastupuje jako inspektor ochrany přírody na Okresním národním výboru v Benešově, kde má na starost ochranu přírody i památek v okrese Benešov. Pro tento region zpracoval rozsáhlý ochranný koncept Ekoprogram, směřující k udržitelnému rozvoji s respektem ke zdejší přírodě a krajině. Vytvořil také videoprogram o ochraně přírody a řadu let s ním absolvoval mnoho přednášek a besed pro širokou veřejnost, přičemž zmiňoval i tehdy zatajované informace o skutečném stavu životního prostředí v naší republice. V r. 1982 nastoupil na Správu chráněné krajinné oblasti Blaník, kde se stal jejím vedoucím a pracoval zde až do odchodu do penze.

Lubomír Hanel se ve své vědecké dráze věnoval vícero skupinám živočichů a jak sám říká: „Zoolog by měl v regionu, kde působí, přispět k poznání zdejší fauny, a to nejen u dílčí skupiny, kterou původně vystudoval.“ Vznikla tak dlouhá řada více než stovky vědeckých i populárně-vědeckých publikací věnovaná přírodě Podblanicka. Přístupnou formou tím umožnil široké veřejnosti seznamovat se a poznávat zajímavosti zdejší fauny.

V polovině 90. let minulého století se stal garantem programu Vážky realizovaného v rámci Českého svazu ochránců přírody